

Motion till riksdagen 2008/09:Fö295

av Peter Rådberg m.fl. (mp)

Ett framtida svenskt försvar

1 Sammanfattning

Utgångspunkten för Miljöpartiet de grönas försvarspolitik är att det svenska försvaret ska omvandlas från ett invasionsförsvar till ett fredsfrämjande insatsförsvar i enlighet med vad riksdagen tidigare har beslutat. Försvaret ska ha ett tydligt och renodlat uppdrag och det ska uppfyllas på ett kostnadseffektivt sätt. För detta ändamål krävs fortsatta omfattande omstruktureringsinsatser både inom förbandsverksamheten och inom materielförsörjningen. Det duger inte att som regeringen nu gjort göra halt och stoppa denna rationaliseringsprocess. Det kommer att leda till att Försvarsmaktens ekonomiska problem befästs.

Miljöpartiet välkomnar den pågående utredningen av värnpliktssystemet och hur vi i framtiden ska personalförsörja försvaret. Det framstår som helt klart att det nuvarande systemet inte fungerar eftersom allt färre i dag gör militärtjänst, och då kan man inte längre hävda att vi har en allmän värnplikt. Därför är det viktigt att vi tar fram ett nytt personalförsörjningssystem inom förbandsverksamheten som är anpassad till verkligheten.

En möjlig variant är att personalförsörjningen tryggas genom kontraktsanställningar av soldater som behövs för internationella insatser. Detta medför att betydligt färre soldater än i dag behöver genomgå militär grundutbildning, men de som har genomgått utbildningen kan i stället utnyttjas under en längre tid för såväl internationella insatser som beredskap i den nationella insatsorganisationen. Sammantaget ger detta en betydligt effektivare organisation med högre kvalitet till en lägre kostnad.

Totalt bedömer vi att 4 000–5 000 soldater årligen behöver grundutbildas inom armén, varav ca 1 500 sedan nyanställs varje år på kontrakt för varvade internationella insatser samt vidareutbildning och beredskap på hemmaplan. Totalt kan antalet armé- och amfibieförband härigenom reduceras från 11 till 6. Inom flyget begränsas antalet JAS-plan från 100 till knappt 70 och en av dagens tre flygflottiljer läggs ned. Miljöpartiet säger nej till regeringens planer på att köpa in nästa generations JAS 39 Gripen version E/F eftersom Försvarsmakten inte efterfrågar detta plan. Inom marinen avvecklas utbåtsvapnet

Fel! Okänt namn på

på sikt. Personalantalet och kostnaderna inom staber, gemensamma kostnader och skolor och centrum bedöms kunna minska proportionellt med ca 25 procent. Samtidigt säkerställs att Sverige kan bidra i internationella insatser med 2 000 soldater, officerare och specialister i ständig utlandstjänst i fredsbevarande insatser.

Vi bedömer att antalet officerare i Försvarsmakten kan reduceras från dagens 9 000 till 6 000–7 000. Kostnaderna för förbandsverksamheten kan reduceras med 25 procent eller 5 miljarder kronor från drygt 20 till drygt 15 miljarder kronor inom loppet av 5–7 år. Försvarets budget för förbandsverksamheten bör redan inom 3–4 år kunna reduceras med detta belopp och avvecklings- och omställningskostnader hanteras av en särskild organisation, ett försvarets "Securum".

Miljöpartiet stöder regeringens uttalade ambition att effektivisera försvarets materielförsörjning med stopp redan nu för vissa materielprojekt. Miljöpartiet anser att utgifterna för materielförsörjningen kan reduceras något mer än vad regeringen aviserat, med totalt ca 5 miljarder kronor i nivå.

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
2	Innehållsförteckning.....	3
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
4	Säkerhetspolitiska utgångspunkter	5
4.1	Försvaret lever inte upp till dagens krav	5
4.2	Från osthyvel till strukturella åtgärder.....	5
4.3	Konflikten mellan Georgien och Ryssland – kräver den ett nytt försvar?.....	6
4.4	En vidgad hotbild	6
5	Mot ett nytt militärt försvar	7
5.1	Försvarets nya roll.....	7
6	Renodling av försvarets uppgifter	8
7	Avskaffad värnplikt – nytt system för personalförsörjning	9
7.1	Könsneutral grundutbildning.....	10
7.2	Nya yrkeskarriärer för officerare.....	11
8	Ett försvarets ”Securum”.....	11
9	Den nya Försvarsmakten	12
9.1	Ledningsorganisation, skolor m.m	12
9.2	Internationell insatsstyrka.....	12
10	Arméns m.m. dimensionering och organisation	12
10.1	Flygvapnet.....	14
10.2	JAS 39 Gripen	14
10.3	Marinen	15
11	Materieförsörjning och försvarsindustri	16
12	Inflytande och transparens i materielprocessen.....	17
13	Miljöpartiets budgetförslag utgiftsområde 6	17

Fel! Okänt namn på

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge direktiv till Försvarmakten att anpassa försvaret efter den hotbild och den efterfrågan på internationella åtaganden som finns i dag, och utifrån den göra tydliga prioriteringar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kontraktsanställning av soldater på längre tid, för att säkerställa den prioriterade internationella insatsförmågan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta ett Försvars-Securum.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ambitionsnivån med 2 000 män och kvinnor i internationell tjänst.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arméns grundorganisation koncentreras till sex förband.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om frivillig mönstring för kvinnor och män.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att minska antalet JAS-plan i aktiv tjänst från 100 till knappt 70 och antalet flygflottiljer från i dag 3 till 2.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om anskaffning av materielprojekt under 2009.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att reducera antalet ubåtar i aktiv tjänst från fyra till tre 2009.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att på sikt avveckla ubåtsvapnet helt.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att koncentrera de marina stridskrafterna till en huvudbas.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen inte kan fatta nödvändiga beslut om materielprojekt beroende på oförutsedda förutsättningar och att regeringen måste återkomma till riksdagen med sådana förändringar gentemot redovisade projekt och fattade beslut.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en förbättrad redovisning till riksdagen om materielförsörjningsprocessen inför kommande budgetproposition.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett kostnadseffektivt försvar som kostar ca 10 miljarder kronor mindre än dagens och samtidigt uppfyller riksdagens ambition om internationella åtaganden.

4 Säkerhetspolitiska utgångspunkter

4.1 Försvaret lever inte upp till dagens krav

Svenska försvarspolitiska beslut har till stor del utformats utifrån andra världskrigets erfarenheter. Även under kalla krigets utveckling och integrering av kärnvapen på taktisk nivå inom såväl Warszawapakten som Nato utgick svensk planering från ett invasionshot mot svenskt territorium syftande till ockupation av hela eller delar av vårt territorium.

Riksdagens partier har i samförstånd under många års tid bedömt att ett enskilt militärt väpnat angrepp direkt riktat mot Sverige är fortsatt osannolikt under överskådlig tid. Det militära försvaret är dock fortfarande i sin huvudsakliga struktur utformat för en hotbild som inte någon bedömare kan se framför sig: En invasion av svenskt territorium.

Transformeringen mot ett kostnadseffektivt och användbart militärt försvar måste fortsätta. Militära förmågor som är utformade endast för insatser på det egna territoriet är obsoleta i dagens säkerhetspolitiska miljö. I enlighet med FN-stadgans principer har Sverige ett ansvar för att främja internationell fred och säkerhet. Det ligger i vårt intresse att upprätthålla och utveckla bilaterala och multilaterala relationer och strukturer. Det militära försvaret måste byggas upp utifrån att det ska vara användbart för att hantera dagens utmaningar och hot, t.ex. att förhindra folkmord och skilja stridande parter åt. Dessa utmaningar hanteras genom internationella FN-mandaterade insatser där den militära komponenten är en mindre del av en nödvändig helhetssyn på konflikthantering med huvudsakliga civila, förebyggande och återuppbyggande komponenter.

4.2 Från osthyvel till strukturella åtgärder

Det har talats mycket om anpassning, flexibilitet och icke-militära hot. Man försöker minska utgifter, och gång på gång konstateras det att man måste avveckla en irrelevant och dyrbar struktur. Kvarstår gör det faktum att de förändringar som har genomförts mer har utgått från vad vi redan har och hur detta kan användas även fortsättningsvis. Hittillsvarande försvarspolitiska beslut har inneburit fortsatt osthyvlade och filande på det militära arvet. De förändringar som ändå kommit till stånd har främst haft sitt ursprung i försök till besparingar och inte i ett radikalt nytänkande baserat på ett i grunden förändrat säkerhetspolitiskt läge och dagens behov.

Resultatet har blivit att det militära försvaret varken klarar av att leverera förmåga som motsvarar en riklig internationell ambition eller på ett kostnadseffektivt sätt har beredskap för den händelse den säkerhetspolitiska situationen på lång sikt skulle förändras i negativ riktning. Försvarsmakten har genomgått en negativ produktivitetsutveckling; för nästan samma kostnader som tidigare produceras allt mindre.

Fel! Okänt namn på

Miljöpartiet anser att det nu är dags att bryta upp från det tidigare passiva osthyvlandet på befintliga resurser. I stället måste planeringen utgå från de behov och krav som dagens säkerhetspolitiska situation ställer på oss som stat i ett alltmer internationaliserat samhälle. Utgångspunkten måste vara vad det finns för behov, vilken ambitionsnivå vi ska ha och vad det finns för önskemål om vilken roll Sverige ska spela internationellt. I stället för att snegla på kostnader och vad som finns borde det gå att diskutera svensk försvarspolitik på ett mer stimulerande och fruktbart sätt. Att välja vad vi vill ha innebär också med nödvändighet att välja bort det vi inte vill ha – att prioritera.

4.3 Konflikten mellan Georgien och Ryssland – kräver den ett nytt försvar?

I den inhemska debatten kan det ibland framstå som Georgienkonflikten i sig kräver helt nya svenska prioriteringar. Det är inte Miljöpartiets uppfattning.

Naturligtvis ska konflikten noga analyseras vad gäller både det ryska och det georgiska agerandet samt hur det internationella systemet har hanterat krisen. Men det svenska försvaret behöver ställas om till ett mer flexibelt och användbart försvar alldeles oberoende av Georgienkonflikten.

Det står naturligtvis klart att europeisk säkerhetspolitik påverkas av konflikten, men någon totalt förändrad situation eller en ny världsordning är svårt att föreställa sig. Svensk försvarspolitik måste, i dag och i framtiden, vila på en realistisk hotbild och inte vidta förhastade åtgärder som kan motverka sitt syfte.

4.4 En vidgad hotbild

Hoten mot det svenska samhällets säkerhet kan inte mötas med militära medel utan måste motverkas på en lång rad andra sätt. Hit hör terrorism, miljöhot, klimatförändringar, narkotika- och drogrelaterad brottslighet, ekonomisk brottslighet, allvarigare dataintrång och sabotage m.m. Dessa hot ter sig i dag betydligt mer konkreta än de traditionella militära hoten från andra stater mot Sverige.

Sverige, med den längsta kuststräckan till Östersjön, har både en möjlighet och ett ansvar att påverka utvecklingen. Arktis och Barentsregionens strategiska betydelse ökar, främst till följd av växande efterfrågan på naturtillgångar men även till följd av smältande isar som bland annat skapar nya farleder och som i sin tur påverkar säkerheten i området.

Att möta dessa icke-militära hot kräver i många fall ökade insatser från samhällets sida. Det är insatser som i många fall kommer att kosta mycket pengar. Men det står för Miljöpartiet helt klart att det inte är det militära försvaret som ska tackla dessa icke-militära hot. Det ska andra myndigheter göra. Nödvändigheten att ta sig an dessa hot understryker vikten av att kraftigt effektivisera struktur och reducera kostnaderna för det militära försvaret för att därmed kunna föra över pengar bland annat till att möta de reella hoten

mot vårt samhälle samt investera i förebyggande åtgärder och sårbarhetsreducerande verksamhet, både i Sverige och i omvärlden.

En av de viktigaste fredsfrämjande åtgärderna Sverige kan engagera sig i är arbetet med att minska klimatförändringarna. Den globala uppvärmningens konsekvenser är en säkerhetspolitisk faktor som kommer att spela en allt viktigare roll och få stora konsekvenser i en nära framtid. Som en konsekvens av detta satsar vi på klimatfrämjande åtgärder genom att överföra ett större anslag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2:7. Totalt föreslår Miljöpartiet ett anslag på 520 miljoner kronor för 2009–2011 för investeringar för skydd mot naturolyckor med syfte att minska sårbarheten för extrema väderhändelser och långsiktiga klimatförändringar. Anslaget är fördelat med 120 miljoner kronor under 2009 och 200 miljoner kronor under 2010 respektive 2011.

5 Mot ett nytt militärt försvar

5.1 Försvarets nya roll

Mot bakgrund av det säkerhetspolitiska läget ser vi medverkan i internationellt fredsfrämjande arbete som den främsta uppgiften för det militära försvaret under överblickbar framtid. Andra viktiga uppgifter är att bistå det civila samhället med befintliga resurser vid svåra påfrestningar samt att upprätthålla en viss grundläggande militär kompetens om det säkerhetspolitiska läget åter skulle försämrats och militära hot riktas mot Sverige.

Det internationella fredsfrämjande arbetet, under FN-mandat, ska vara huvuduppgiften för Försvarsmakten. Det är då viktigt att Försvarsmakten organiseras så att dessa uppgifter kan skötas på ett effektivt sätt. Eftersom behov av insatser ofta uppstår i akuta situationer är det nödvändigt att ha styrkor som är beredda att rycka ut med kort varsel. Det är också viktigt att identifiera vilken typ av resurser som kan förväntas bli mest efterfrågad i framtida fredsfrämjande operationer. Då Sverige bara kommer att vara ett av många länder som bidrar med resurser i sådana operationer bör vi också försöka att tillsammans med andra länder göra en rimlig arbetsfördelning där olika länder inriktar sig på att bidra med olika typer av kompetenser. Det är knappast kostnadseffektivt att Sverige ska bidra med alla typer av militära resurser, i stället framstår det som rimligt att vi förutom ett allmänmilitärt ”basutbud” koncentrerar våra specialinsatser till vissa områden där Sverige inriktar sig på att vidmakthålla en särskild kompetens. Miljöpartiet förordar huvudsakligen armétridskrafter för internationella insatser. Denna kompetens är efterfrågad, och Sverige har både en lång tradition och ett mycket gott renommé inom detta område.

Försvarets uppgift att bistå det civila samhället i Sverige bör också kunna förtydligas och utvecklas. Mest naturligt är insatser inom olika former av räddningsverksamhet vid olyckor och naturkatastrofer, till exempel med personal, helikoptrar, båtar, räddnings- och ingenjörsutrustning. Det måste dock

Fel! Okänt namn på

vara fortsatt tydligt att militär personal aldrig kan komma i fråga för insatser som kan leda till konfrontation och våld mot civila. Försvarsmakten ska upprätthålla en viss grundläggande kompetens som beredskap för att kunna bygga upp sina resurser vid ett eventuellt försämrat säkerhetspolitiskt läge med militära hot riktade direkt mot Sverige. Den internationella insatsorganisation som Miljöpartiet förordar skapar naturligtvis också kompetenser och erfarenheter som är till nytta i ett sådant läge.

Vi anser det viktigt att närmare analysera den praktiska innebörden av en sådan kompetensbevarande uppgift. Det finns en risk för att en sådan uppgift tolkas alltför vitt och okritiskt, dvs. att det skulle framstå som nödvändigt att upprätthålla en omfattande och dyrbar specialkapacitet inom ett stort antal områden. Vilka områden som är viktiga att behålla, med vilken kapacitet och på vilken nivå det ska vara måste noggrant analyseras utifrån tänkbara framtida hot. Det är därvid viktigt att beakta hur lång tid det kan ta för sådana hot att uppstå, hur lång förvarningstid Sverige kan beräknas få och hur lång tid det tar att åter bygga upp relevant kompetens och kapacitet.

6 Renodling av försvarets uppgifter

För att försvaret effektivt ska kunna uppfylla sina nya åtaganden är det viktigt att Försvarsmakten får ett tydligt och renodlat uppdrag att uppfylla dessa på ett kostnadseffektivt sätt. Det innebär samtidigt att andra typer av hänsyn måste definieras mer tydligt och i vissa fall förändras kraftigt jämfört med i dag. Några sådana hänsyn, som ofta är motstridiga, är regionalpolitik, hänsyn till försvarsindustrin, värnplikten och personalförsörjning.

Försvarets organisation och lokalisering måste i framtiden framför allt bestämmas utifrån vad som är effektivt från militär synpunkt. I många fall bör det leda till en koncentration av verksamheten med färre lokaliseringar än i dag. Miljöpartiet är därför mycket kritiskt till att regeringen nu gör halt för den nödvändiga rationaliseringen av Försvarsmakten. Regeringspartierna har stött på patrull med de traditionalister inom respektive partier som inte vågar/orkar genomföra denna nödvändiga förändring. I sin iver att försöka plocka opinionsmässiga poäng genom att stoppa den fortsatta förändringsprocessen riskerar regeringen i stället att befästa de ekonomiska problem som Försvarsmakten dragits med de senaste åren. Resultatet kommer med största sannolikhet att leda till att försvarets operativa förmåga hämmas med inställda övningar och minskad flygtid för flygvapnet som resultat etcetera. Denna oförmåga att åstadkomma nödvändiga förändringar kan visa sig mycket dyrbar för försvaret och för svenska skattebetalare.

Principen att regeringen vill skjuta till mer pengar till förbandsverksamheten från materiel och utveckling bejakar Miljöpartiet. Men vi kan inte ansluta oss till den föreslagna överföringen då den inte kombineras med en fortsatt reformprocess.

Till skillnad från regeringspartierna vill Miljöpartiet fortsätta omställningen från det gamla invasionsförsvaret till ett nytt effektivt insatsförsvaret. Detta

innebär mycket omfattande förändringar, på flera sätt jämförbara med att vända en atlantångare. Det är viktigt att omställningen görs så snabbt och effektivt som det är möjligt med hänsyn till de bindningar som finns i den nuvarande strukturen. För att omställningen ska kunna lyckas krävs det att man från politiskt håll ger tydliga riktlinjer med vad Försvarsmakten ska göra samt vad de ska prioritera bort.

Detsamma gäller hänsynen till försvarsindustrin. Det är inte rimligt att Sverige upprätthåller en överdimensionerad militär verksamhet bara för att kunna förse en del av vår försvarsindustri med order. Försvarets materielbeställningar ska främst dimensioneras utifrån vad som behövs för att klara de operativa, främst internationella, uppgifterna och för att upprätthålla en grundläggande kompetens inom vissa snävt definierade områden av särskild betydelse om det strategiska läget allvarligt skulle försämrats i framtiden. Sedd mot denna bakgrund är den svenska försvarsindustrin i dag överdimensionerad. De delar av industrin som vill överleva måste göra detta på sina egna meriter.

7 Avskaffad värnplikt – nytt system för personalförsörjning

Miljöpartiet välkomnar den pågående utredningen av värnpliktssystemet och hur vi i framtiden ska personalförsörja försvaret. Det är inte längre möjligt att upprätthålla illusionen av den allmänna värnplikten när en allt mindre del av männen inte längre gör militärtjänsten. Under senare år har antalet som gör värnplikten minskat kraftigt.

I avvaktan på utredningens resultat vill vi kortfattat visa på nödvändigheten att politikerna vågar fatta nödvändiga beslut för att effektivisera personalförsörjningen. År 2008 mönstrade 16 803 män varav 4 834 togs ut. Av dem som togs ut hoppade 11 procent av innan de var klara med utbildningen. Endast 4 302 värnpliktiga slutförde grundutbildningen 2007. De allra flesta värnpliktiga har efter grundutbildning inte genomfört någon form av kompletterings- eller repetitionsutbildning och har inte heller tjänstgjort i någon mission. Huvuddelen av dem som genomfört värnplikten kommer därmed aldrig att användas efter utryckningen. Bilden av ett ineffektivt genomströmningssystem målas upp.

Miljöpartiet anser att ledstjärnan bör vara frivillighet på vägen mot en avskaffad pliktlag. En möjlig väg skulle kunna vara ett personalförsörjningssystem som bygger på principen att betydligt färre personer utbildas men att deras tjänster i gengäld utnyttjas under en längre tid. Ett sådant system måste då bygga på frivillighet och kontraktsanställning där marknadsmässig lön utgår efter den första grundutbildningen.

Ett personalförsörjningssystem byggt på detta vis kan i första hand dimensioneras utifrån behovet i de internationella insatserna. Redan vid rekryteringen ska det stå klart att utbildningen syftar till deltagande i internationella

Fel! Okänt namn på

insatser. Man skulle därefter exempelvis kunna tänka sig att utbildningen inleds med en förberedande tioveckors soldatutbildning efter vilken det finns möjlighet att ”hoppa av” för dem som enligt egen eller Försvarmaktens bedömning inte passar för uppgiften. Därefter kunde man skriva på ett kontrakt på exempelvis tre år, varav det första året är en grundutbildning i Sverige. Under de följande två åren skulle det ingå två internationella insatser på vardera sex månader, varvat med vidareutbildning och beredskapstjänst i Sverige. Det skulle sedan vara möjligt för dem som så önskar att skriva på för förlängda kontrakt på 1–3 år, varav halva tiden i internationella insatser och andra hälften i beredskap och vidareutbildning i Sverige.

Förutom dem som rekryteras och utbildas med uttrycklig inriktning mot en kontraktsanställning för internationella insatser kan det också behövas ett intag för grundutbildning av soldater endast för nationella behov i de delar av armén som inte alls eller till bara liten del efterfrågas i internationella insatser, såsom luftvärn, artilleri m.m. Dessa ska tillsammans med dem som utbildats för och genomfört internationella insatser också fylla behovet av soldater i beredskap för den nationella insatsorganisationen. Detta behov ska de kunna fylla under en längre tid, först för de förband som ska ha en tillgänglighet inom ett år, sedan för förbanden med lägre beredskapsgrad. För att detta ska vara möjligt bör också systemet med repetitionsutbildningar återinföras. Detta blir totalt sett billigare än det nuvarande genomströmningssystemet med stort antal utbildade värnpliktiga som endast används i den nationella insatsorganisationen under kort tid.

Förslagen ovan är hämtade från Miljöpartiets försvarspolitiska motion från år 2007 med titeln ”Ett försvar som vi behöver” och har inte reviderats inför årets motion. Vi kommer säkert att få anledning att se över våra förslag framöver för hur försvarets personalförsörjningssystem skulle kunna fungera i framtiden.

7.1 Könsneutral grundutbildning

Miljöpartiet har under många år förordat att ersätta den allmänna värnplikten med en frivillig värtjänst för både kvinnor och män. Det ställer hårda krav på försvaret att erbjuda en adekvat och relevant utbildning som lockar ungdomar i den grad som behövs för att fylla organisationens behov. Försvarmakten skulle behöva bevisa att det är en viktig och intressant verksamhet som bedrivs. Det vore helt nödvändigt att försvarets roll moderniserades i den meningen att man utbildar och tränar för att möta hot som ungdomar uppfattar är reella och att man utför uppgifter som bidrar till en mer fredlig värld.

Ett förslag är att samtliga ungdomar som har fyllt 18 år får information om Försvarmakten och den utbildning som erbjuds, och man uppmanas sedan att göra en första uttagningssomgång genom en Internetbaserad enkät, ungefär på samma sätt som i dag. Därefter kallas de som anses lämpliga och själva vill till mönstring, så att rätt personer tas ut till den utbildning som man sedan kontrakteras för att genomgå.

7.2 Nya yrkeskarriärer för officerare

På samma sätt måste försörjningen av yrkesofficerare till försvaret ses över och i grunden reformeras. Den insatsorganisation med huvuduppgiften internationella insatser som Miljöpartiet förordar medför att officersyrket inte längre kommer att vara ett livstidsjobb utan ett yrke som för de flesta bara innehas en begränsad period av sitt yrkesliv. Det stora flertalet officerare bör erbjudas att gå ur Försvarsmaktens organisation i 40-årsåldern för att kunna ta civila anställningar. Officerare med internationell erfarenhet kommer säkerligen att vara eftertraktade inom många olika yrkesområden, t.ex. inom utbildning, rättsväsende och det privata näringslivet.

8 Ett försvarets ”Securum”

I förra årets försvarspolitiska motion lanserade Miljöpartiet idén att för att uppnå en effektivare omställning av försvaret bör samma metod kunna prövas som under den s.k. bankkrisen i början av 1990-talet. Den innebär att Försvarsmaktens resurser framöver renodlas till att bara omfatta det som behövs i försvarets nya uppgifter. Det gäller både personal, lokaler och materiel. Det bör vara ett första steg i omställningen att redan inom något år identifiera och avskilja dessa resurser. Det ska sedan vara ÖB:s och Försvarsmaktens uppgift att ta till vara och utveckla dessa resurser för att så effektivt som möjligt uppfylla försvarets nya mål.

Uppgiften att avveckla alla överflödiga delar av det nuvarande försvaret bör uppdras åt en separat organisation, ett försvarets ”Securum”. Denna ska ha som enda uppgift att så human, effektivt och kostnadsbesparande som möjligt avveckla de delar av den nuvarande organisationen som försvaret inte längre kommer att behöva. Målet bör vara att avvecklingen genomförs inom en tid av högst 5–7 år. När det gäller personal är behovet av omställning så stort att det inte är realistiskt att strikt tillämpa alla gällande arbetsmarknadsregler för hur omställningen ska gå till. I stället måste i samverkan med de fackliga organisationerna särskilda överenskommelser träffas. Det kan förväntas att försvaret främst kommer att vilja behålla ett större antal av de yngre medarbetarna och att många äldre officerare och andra medarbetare kommer att föras över till det nya Försvars-Securum. Uppgiften för detta kommer att bli att hitta nya vägar att tillvarata dessa personers resurser för nya uppgifter i det civila samhället. Det kan ske genom rådgivning, omskolning, vidareutbildning, arbetsförmedlingsinsatser etc.

För avveckling av överflödiga lokaler finns redan i dag betydande erfarenheter från tidigare nedläggningar, bland annat inom det statliga fastighetsbolaget Vasallen. Avvecklingen av överflödiga materiel gäller i dag både befintlig materiel och beställd men ännu inte levererad materiel för vilken man i dag gör bedömningen att den inte kommer att behövas i framtiden. Uppdraget gäller då att avveckla denna materiel och omförhandla ineliggande beställningar. Det Försvars-Securum som bör bildas måste få en egen budget som

Fel! Okänt namn på

täcker de omställningskostnader som beräknas uppstå under avvecklingsperioden. Det är en stor fördel om på det här sättet omställnings- och avvecklingskostnaderna kan urskiljas från försvarets ordinarie kostnader.

9 Den nya Försvarsmakten

Miljöpartiet anser att kostnaderna för förbandsverksamheten borde kunna sänkas med ungefär 5 miljarder kronor eller 25 procent från dagens 22,3 miljarder kronor till 17,3 miljarder kronor (baserat på budgetposterna 1.1 och 1.2). Vi anser det fullt realistiskt att kostnaderna för materielförsörjningen kan sänkas med ungefär lika mycket.

9.1 Ledningsorganisation, skolor m.m

Högkvarteret, de för Försvarsmakten gemensamma kostnaderna och skolor och centrum m.m. bör kunna reduceras ungefär proportionellt mot den verksamhet de har att serva, vilket betyder en 25-procentig reduktion av kostnaderna. Militärhögskolorna koncentreras till en enhet och behovet av andra skolor och särskilda centrum m.m. ses över i syfte att uppnå en så långt möjligt slimmad och kostnadseffektiv organisation. Utbildning på högre nivå (Försvarshögskolan) bör om möjligt ske i samverkan med våra nordiska grannländer.

9.2 Internationell insatsstyrka

Den internationella insatsstyrkan byggs upp med hjälp av kontraktsanställd personal som ska möjliggöra snabba insatser. Sverige bör ha möjlighet att över tid kunna hålla upp till 2 000 kvinnor och män ur markstridskrafterna insatta internationellt och nationellt. Vi har i våra räkneexempel räknat med att denna styrka ska bestå av tre personalkategorier. Kontraktsanställda soldater kan utgöra huvuddelen, ca 1 400 personer. Antalet officerare har beräknats till ca 400 och antalet specialister till 200. De senare ska kunna hyras in vid behov. I Miljöpartiets budgetmotion för utgiftsområdet 6 tillför vi resurser till insatsförbanden, totalt 70 miljoner kronor för år 2009.

10 Arméns m.m. dimensionering och organisation

Den internationella insatsstyrkan ska i huvudsak rekryteras från armén då sådan kompetens är den mest efterfrågade internationellt. De kontraktsan-

Fel! Okänt namn på

ställda soldater som tjänstgör internationellt ska samtidigt utgöra en viktig resurs för den nationella insatsorganisationen. Under sina hemmaperioder mellan de internationella insatserna ska de, samtidigt som de vidareutbildar sig, utgöra en del av den nationella beredskapen med snabbare tillgänglighetskrav. Efter avslutad kontraktstjänstgöring ska de kunna kvarstå som en del av denna beredskap med både snabbare tillgänglighetskrav och ”i reserv”.

Då inte alla kompetenser inom armén och amfibiestyrkorna är lika efterfrågade internationellt kommer det också att behöva grundutbildas vissa soldater inom t.ex. luftvärn, artilleri och amfibiestyrkor, som sannolikt inte kommer att komma i fråga för kontraktсанställning för internationella insatser. Dessa soldater ska också de närmaste åren efter sin grundutbildning ingå i den nationella beredskapen med snabbare tillgänglighetskrav och på längre sikt i beredskapen ”i reserv”. Eftersom betydligt färre soldater än i dag kommer att grundutbildas kommer de också efter utbildningen och eventuell internationell tjänstgöring att behöva ingå i den nationella insatsstyrkan under längre tid. Därmed tillgodogörs det kapital som lagts ned i utbildningen av dem. För att underhålla kompetensen bör också repetitionsutbildningar återinföras.

Vi tänker oss i detta exempel att 3 000 personer tas in årligen för en första förberedande soldatutbildning på tio veckor. Redan vid rekryteringen till denna bör det göras klart att utbildningen syftar till att en stor del av dem så småningom ska vidareutbildas till och kunna delta i internationella insatser. Denna utbildning ska samtidigt fungera som en första urskiljare där soldater som själva eller av Försvarsmakten inte bedöms lämpliga att fortsätta kan sorteras ut. Vi har sedan räknat med att 2 000 soldater fortsätter i en ettårig grundutbildning och att 1 000 av dessa går vidare i kontraktсанställning till varvade internationella insatser och vidareutbildning/nationell beredskap i Sverige. De övriga 1 000 som fått grundutbildning kan utgöras dels av soldater som utbildats i vapenslag som inte är så internationellt efterfrågade, dels av soldater som själva eller av Försvarsmakten framfört starka invändningar mot fortsatt kontraktсанställning i internationella insatser. Vi har slutligen räknat med att ca 500 av dem som genomfört en första kontraktсанställning för internationella insatser kommer att önska förlängning med ytterligare ett till tre år. Totalt kan detta innebära att knappt 4 800 soldater samtidigt kommer att befinna sig i olika stadier av utbildning eller tjänst i hemlandet jämfört med kanske 7 000–8 000 värnpliktiga i grundutbildning i dag. Trots det väsentligt lägre antalet kan dessa prestera en avsevärt högre nytta till följd av den större erfarenhet och skicklighet de hinner förvärva, att denna erfarenhet kan utnyttjas av Försvarsmakten under en väsentligt längre tid. I dag består armén av tio förband, vartill kommer amfibieregementet som organisatoriskt ingår i marinen. Dessa elva förband bör kunna krympas till sex förband med i genomsnitt 800 soldater i olika stadier av utbildning eller tjänst i Sverige samtidigt.

Fel! Okänt namn

10.1 Flygvapnet

Försvarsmakten har uttalat att det operativa behovet är 60–80 JAS-plan jämfört med de 100 som finns inom den nuvarande organisationen. En enig försvarsberedning skrev i sin rapport i juni 2008 att ”antalet stridsflygplan reduceras i väsentlig grad”. Enligt vår mening kan även siffran 60–80 stridsflygplan ifrågasättas. De flesta länder av Sveriges storlek nöjer sig med betydligt mindre flygstridskrafter. För övervakning av Sveriges territorium i fredstid och för att upprätthålla erforderlig utbildning av piloter m.m. torde storleksordningen 40 plan, det vill säga två divisioner, vara fullt tillräckligt. Men i vår beräkning räknar vi med tre divisioner och knappt 70 plan.

Det finns i dag ingen efterfrågan på JAS 39 Gripen i internationella insatser. Miljöpartiet avvisar alla eventuella planer på att ställa JAS 39 Gripen till förfogande för internationella uppdrag, t.ex. ISAF i Afghanistan.

Flygvapnet består i dag av tre flygflottiljer, F 7 Såtenäs, F 17 Kallinge och F 21 Luleå. En av dessa, sannolikt någon av de sydsvenska, bör läggas ned, vilket ger en besparing med ungefär 1 000 miljoner kronor årligen. Försvarets helikopterverksamhet bör finnas kvar i nuvarande utsträckning, liksom transportflyget.

10.2 JAS 39 Gripen

Så sent som förra året beslöt riksdagen att godkänna regeringens begäran att uppgradera 31 JAS 39 Gripen till Natostandarden C/D till en kostnad av 4,1 miljarder kronor. Skälet för detta var enligt regeringen att ”en ensad flygplansflotta som består av JAS 39 C/D kombinerat med att antalet flygplan reduceras ner till 100 innebär att långsiktiga besparingar uppnås”. Så lät det 2007.

När försvarsminister Sten Tolgfors den 28 april 2008 åkte till Oslo för att överlämna offerten föregicks det av ett regeringsbeslut några dagar innan med innebörden att även Sverige ska skaffa 8–10 JAS 39 Gripen E/F om Norge skulle bestämma sig för att köpa planet. Problemet är bara att när en svensk försvarsminister överlämnar en offert till ett annat lands regering är det ett bindande löfte som i god demokratisk ordning borde kräva ett riksdagsbeslut först. Vidare blir inkonsekvensen ett signum för den borgerliga regeringen när de knappt ett år efter beslutet att ha en ensad flygplansflotta föreslår riksdagen att köpa in nya plan så att vi återigen får en flygplansflotta bestående av två versioner. Det finns alltså ingen hejd på regeringens illa dolda industristöd som uppgraderingen till C/D-versionen innebar och nu satsningen på E/F – med syfte att hjälpa Saab att sälja planet till Norge. I december månad 2008 kommer regeringen att *i efterhand* söka riksdagens godkännande.

Det blir alltid fel när man diskuterar försvarspolitik som om det viktigaste vore näringspolitik eller en arbetsmarknadsåtgärd. Självklart är det viktigaste att få ut mest operativa effekt av Försvarsmakten. JAS-projektet har under alltför lång tid tillåtits svälja alltför stora resurser från försvaret. Innan vi ens har slutat att betala för den tredje delserien är det nu dags igen att kasta ytter-

ligare miljarder av skattebetalarnas pengar i det svarta hål som stavas JAS 39 Gripen.

Miljöpartiet har under flera års tid varnat för att teknikutvecklingen går mycket fortare än vad man från officiellt håll vill göra sken av. De plan av C/D-version som riksdagen nyligen fattade beslut om är redan ointressanta på exportmarknaden. De flesta intresseanmälningar Saab nu får gäller nästa generation E/F.

Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att under 2009 för ramanslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar fatta beslut om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare gjorda beställningar medför behov av framtida anslag på högst 35 miljarder kronor efter 2009. Detta säger Miljöpartiet nej till. Vi vill inte ge regeringen fria händer att utan nämnvärd debatt besluta om ytterligare en delserie JAS-plan när varken Försvarmakten eller en enig försvarsberedning anser att försvaret har behov av det nya planet. Miljöpartiet vill därför minska anslaget i bemyndigandet till regeringen med 7 miljarder kronor till högst 28 miljarder efter 2009.

10.3 Marinen

Behovet av marin medverkan i internationella uppdrag är mycket begränsat. Svenska minröjningsfartyg har efterfrågats, och här ser vi en fortsatt möjlighet för Sverige att kunna delta. Utöver detta finns behov av territorialvattenintegritet och kontroll av svenska farvatten. Ett antal små förband med stridsbåt 90 och ett fåtal kustkorvetter räcker för denna uppgift. Det är också snabbgående resurser som kan ställas till det civila samhällets förfogande vid krissituationer.

Miljöpartiet konstaterar också att det tidigare inköpet av kustkorvetter var en rejäl felsatsning. Nu har också regeringens genomförandegrupp dragit samma slutsats och strypt finansieringen för att beväpna dessa med luftvärnsrobotar från Sydafrika. Detta är något Miljöpartiet välkomnar.

Regeringen har inlett konstruktionsfasen av nästa generations ubåt – detta trots att det inte längre finns något invasionshot mot Sveriges territorium och att efterfrågan för ubåt i internationella insatser är minimal eller obefintlig.

Miljöpartiet drar en konsekvens av det säkerhetspolitiska läget och föreslår att ubåtsvapnet i stället avvecklas. Ubåtsförsvaret kan inte motiveras med att man ska kunna vara övningsobjekt för den amerikanska marinen. Under alla förhållanden finns det inte några skäl till att fortsätta utvecklingen och sedermera beställa nya ubåtar, något som inom mandatperioden beräknas bli aktuellt då marinen planerar att göra beställningar på fyra nya ubåtar, av typ A 26, till en uppskattad kostnad av 1,5 miljarder kronor styck. De befintliga ubåtarna borde kunna hållas moderna under lång tid framöver om de skulle uppgraderas efter hand. Ubåtarna har en beräknad livstid på ytterligare 15–20 år. Då det operativa behovet av ubåtsvapnet inte längre finns är Miljöpartiet berett att, som ett första delmål för 2009, reducera antalet ubåtar i aktiv tjänst från fyra till tre för att sedan på sikt helt avveckla ubåtsvapnet.

När det gäller marinbaser bör en huvudbas vara fullt tillräcklig.

11 Materieförsörjning och försvarsindustri

Den borgerliga regeringen gör en del besparingar på materieförsörjningen i budgetpropositionen, vilket Miljöpartiet välkomnar. Men det sätt som regeringen gått till väga på måste ändå kritiseras. Genomförandegruppen, som den arbetsgrupp inom Regeringskansliet kallades, hade till uppgift att ta fram beslutsunderlag för en fortsatt effektivisering av försvaret.

Miljöpartiets kritik mot Genomförandegruppens ”dödslista” grundar sig först och främst på gruppens oklara direktiv. Det finns inget skrivet dokument i botten. Ingen parlamentarisk utredning – endast ett pressmeddelande finns tillgängligt eftersom gruppens rapport är hemligstämplad. Trots utlovade löften att Genomförandegruppen skulle samråda med Försvarsberedningen blev det aldrig något samarbete. Någon koppling mellan Genomförandegruppens arbete och Försvarsberedningens analyser har inte heller gjorts.

Inte heller har Genomförandegruppen bemödat sig med att involvera oppositionens försvarspolitik i processen. Allt detta sammantaget ger betyget ”Icke godkänd” för regeringens förslag och arbetsätt.

Trots regeringens ovilja att förankra sina förslag i dialog med oppositionen delar Miljöpartiet regeringens uppfattning att det går att spara pengar inom budgetposten 1:3. Materiel och anläggningar. Ett mått på detta är att Sverige har en ovanligt hög andel av försvarets budget som går till anskaffning av materiel, hela 33 procent. Motsvarande siffra i EU är 19 procent. Naturligtvis krävs en bättre kostnadskontroll men framför allt en bättre affärsmässighet vid upphandling. Det är också en hög omsättningshastighet på materieförsörjningen, vilket är ett problem som vi måste lösa eftersom det är ohållbart i längden.

Givetvis ska försvaret ha tillgång till moderna försvarsmateriel för att uppfylla sina uppgifter på ett professionellt sätt. Materielen måste också successivt förnyas för att kunna följa med i den tekniska utvecklingen. Detta betyder dock inte att försvaret behöver ett så omfattande materielprogram som ligger till grund för dimensioneringen av dagens materielanslag och -beställningar. Med avskaffade eller kraftigt bantade ambitioner inom områden som t.ex. ubåtsvapen kan flera av nu pågående eller planerade vapenprogram slopas eller bantas kraftigt.

Detta kommer med största sannolikhet att få konsekvenser för den svenska försvarsindustrin. Det är dock inte rimligt att upprätthålla dyra försvarsbeställningar bara för att hålla i gång en överdimensionerad svensk försvarsindustri. Denna måste i fortsättningen klara sig helt på egna meriter på kontrakt de kan ta hem hos både det svenska försvaret och godkända utländska försvarsmakter. Sannolikt kommer detta att leda till en betydande bantning av försvarsindustrin och också en fortsatt utveckling mot sammanslagning och samverkan med utländska samarbetspartner. Inför fortsatta övervägningar om materieförsörjningen bör den ”danska modellen” studeras, innebärande att man köper modernt materiel när den behövs, men kanske inte alltid den absolut mest avancerade, på den europeiska marknaden.

Miljöpartiet sparar utöver regeringens besparingar på budgetposten 1:3 ytterligare 200 miljoner kronor.

12 Inflytande och transparens i materielprocessen

Riksdagen har under en lång följd av år och många gånger slagit fast behovet av bättre redovisning, större transparens och reell möjlighet för riksdagen att fatta formella beslut om större materielprojekt. Regeringen skriver i budgetpropositionen på följande sätt: ”I de fall sådana förändringar måste hanteras avser regeringen särskilt återrapportera sina ställningstaganden till riksdagen. Hanteringen av denna typ av beslut kommer att ske inom ramen för beslutade ekonomiska villkor för anslaget.”

Då måste riksdagen markera kraftfullt mot försök till sådana ”gummiparagrafer”. Det kan inte bli fråga om att regeringen kan fatta nödvändiga beslut om materielprojekt beroende på oförutsedda förutsättningar. Regeringen måste återkomma till riksdagen med sådana förändringar gentemot redan redovisade projekt och fattade beslut. Vidare måste regeringen återkomma till riksdagen med en beskrivning av pågående och genomfört arbete när det gäller en bättre redovisning av materieförsörjningsprocessen, i enlighet med riksdagens återkommande beslut under flera års tid.

Regeringen ska för riksdagen redovisa hur man avser att förbättra redovisningen till budgetpropositionen för 2009.

13 Miljöpartiets budgetförslag utgiftsområde 6

Anslag	Anslagsförändring (miljoner kronor)		
	2009	2010	2011
1.1 Förbandsverksamhet	-600	-1 100	-2 120
1.2 Fredsfrämjande förbandsinsatser	70	100	120
1.3 Anskaffning av materiel och anläggningar	-200	-1 800	-1 800
1.5 Forskning och teknikutveckling	-50	-80	-120
1.8 Försvarets radioanstalt	-120		
1.9 Totalförsvarets forskningsinstitut	-60		
2.7 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	120	200	200
Summa för utgiftsområdet:	-840	-2 680	-3 720

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 7 oktober 2008

Peter Rådberg (mp)

Bodil Ceballos (mp)

Max Andersson (mp)

Ulf Holm (mp)

Lage Rahm (mp)